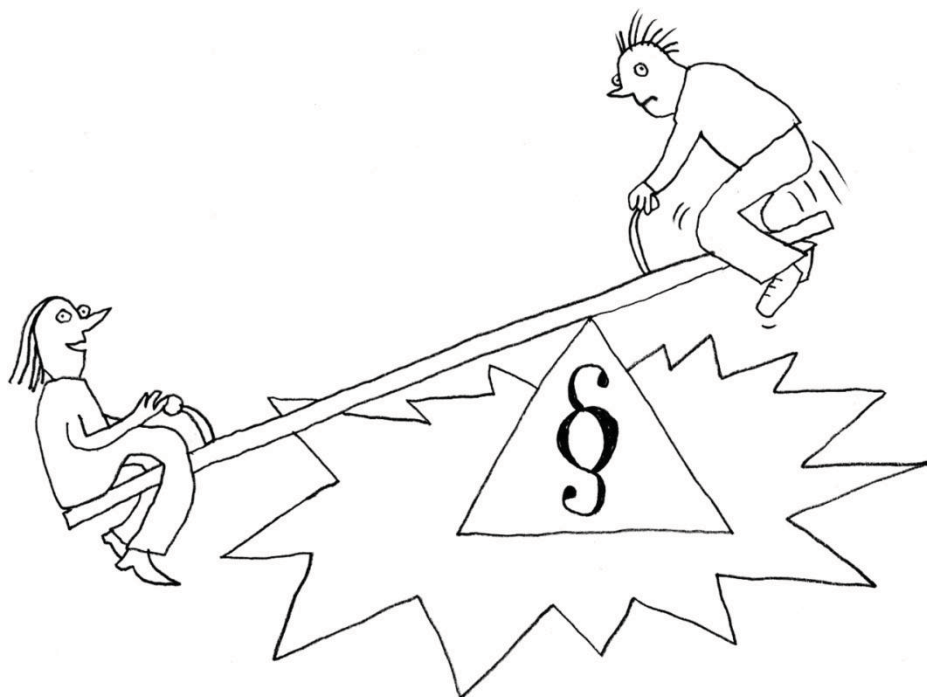

Peto poglavlje – Omogućiti djelovanje pravde

Uvod

Gornja slika prikazuje dječaka i djevojčicu na klackalici. Oslonac koji podupire klackalicu ne nalazi se na sredini i stoga djevojčica ima duži kraj, a dječak kraći. Prema tome djevojčica dominira u igri i čini se da u tome uživa. Dječak, sa nesretnim izrazom lica, očajnički se pokušava spustiti, ali sve uzalud. Takve situacije često dovode do svađe i sukoba. Oslonac je simbol paragrafa koji se odnosi na zakon.

Slika se može protumačiti na razne načine što dovodi do interesantnih pitanja. Mogućnosti dječaka i djevojčice su u ovoj situaciji nejednake, što odražava problematiku spolne nejednakosti. Začudjuće, djevojčica je ta koja se nalazi na dužem kraju klackalice, možda djevojčica vara, što znači da je prekršila zakon, ili samo uživa u prednosti koju joj zakon pruža kako bi kompenzirao diskriminaciju žena i djevojčica u prošlosti. Jesu li povrijeđena nečija ljudska prava – i ko ih je prekršio?

Simbol paragrafa otvara dalje perspektive. Ko je napravio pravila ove igre? Službeni simbol zakona odnosi se na državu i vladavinu prava. Država se može sastojati od institucija koje dijele moć i koje kontroliraju jedna drugu putem sistema kočnica i ravnoteža- parlament, vlada i sudstvo? Državu može voditi benevolentni ili despotski autokrata. Zakoni su ključni, jer pretvaraju ljudska prava u građanska prava za građane države. Zakoni stoga štite ljudska prava ako su povrijeđena. Kao što slika prikazuje, međutim, ljudska prava mogu prekršiti građani ili nepravedni zakoni.

Inače, zakon mora zadržati ravnotežu između pojedinačnih građana i definirati granice individualnih ljudskih prava kako bi se zaštitila prava drugih.

Vježbe u ovom poglavlju bave se pitanjima poštenja i pravde. Učenici će shvatiti da je pravda ključna za mir i sigurnost u društvu.

Vježbe 5.1. – Nije pošteno

Obrazovni ciljevi	Učenici postaju svjesni koncepata pravde i nepravde
Resursi	Društvene studije, jezici.

Postupak

Učenici rade u parovima.

1. Nastavnik traži od svakog para da izabere fotografiju.
2. Nastavnik traži od učenika da opišu situaciju onako kako je razumiju:
 - "Mogu vidjeti ..." (činjenični opis)
 - "Osjećam ..." (afektivni opis)
 - "To me podsjeća ..." (asocijacije, ideje)Nastavnik onda pita učenike da pojasne slike, koristeći tri kategorije:
 - Slike pokazuju situacije koje su poštene i pravedne.
 - Slike koje pokazuju suprotnu situaciju, npr. primjeri nepravde.
 - Učenici nisu sigurni kako klasificirati ove fotografije.
3. Parovi sastavljaju grupe od četiri. Svaki par objašnjava svoju sliku drugom paru i onda ih pokušavaju uvjeriti u stav koji su donijeli. Slike s komentarima grupa se prikazuju u učionici, Svaki učenik bi trebao imati dovoljno vremena da prouči te primjerke.
4. Plenum:
 - Koje vrste situacija su opisane kao pravedne a koje kao nepravedne?
 - Da li je bilo teško donijeti odluku o nekim opisanim situacijama? Zašto?
 - Koji to uslovi stvaraju nepravedne situacije?
 - Na koji se način mogu mijenjati nepravedne situacije?

Dodatak

Učenici formiraju nekoliko grupa. Svaka grupa bira jedan primjer nepravde i razmišlja o posljednjem pitanju: Na koji način se ovaj oblik nepravde može prevladati?

Prvo, mogli bi identificirati koja su to ljudska prava povrijeđena u slučaju o kojem se raspravlja. Drugo, mogu tražiti načine kako zaštititi i provoditi ljudska prava.

Vježba 5.2. - Izuzetak

Obrazovni ciljevi

Učenici se upoznaju s temom diskriminacije.

Materijali

Različite obojene naljepnice i jedna bijela naljepnica.

Postupak

Učenici rade u parovima.

1. Nastavnik zaljepi naljepnicu na čelo svakog učenika. Učenici ne smiju znati koju boju imaju zaljepljenu na čelu. Stoga bi trebali zažmiriti kada dobivaju naljepnicu.
2. Učenici otvaraju oči. Svaki učenik mora sad otkriti ostale članove svoje grupe, a grupe se u konačnici formiraju prema bojama.
3. Povratne informacije i razmišljanje u plenumu. Predlažu se slijedeća pitanja:
 - Kako ste se osjećali kada ste upoznali prvu osobu koja nosi istu naljepnicu kao vi?
 - Kako se osjećajala jedina osoba sa bijelom naljepnicom?
 - Jeste li pokušali pomoći jedni drugima u svojoj grupi?
 - Na koji način se može integrirati osoba koja ima bijelu naljepnicu?
4. Zadatak može poslužiti da se učenici upoznaju s odnosima između manjinskih i većinskih grupa u društvu:
 - Ko su izuzeci, isključeni, u društvu?
 - Može li neko po ličnom izboru biti izuzetak ili na margini?

Dodatak

Zadatak se može dalje proširiti tako što se daje prednost određenoj grupi. Učenici se mogu uključiti, ali takav način može prouzrokovati stres i neprijateljstvo. Nastavnik bi trebao dobro poznavati svoj razred i mora biti spreman na adekvatnu reakciju.

Vježba 5.3. – Igra puzle (slagalica)

Obrazovni ciljevi	Igra simulira iskustvo nepravednog tretmana. Učenici postaju svjesni svojih reakcija na nepravedan tretman, koje su bazirane na etičkim principima pravde. Pravda je temeljna kategorija ljudskih prava. Učenici shvaćaju važnost solidarnosti i saradnje prilikom savladavanju nepravde.
Materijali	Koverta s djelićima slagalice (puzlama), ili slikama koje su izrezane u više dijelova.

Postupak

1. Priprema: za svaku grupu od tri ili četiri učenika trebala bi biti jedna slagalica. Nastavnici mogu koristiti unaprijed napravljenu slagalicu (puzle) ili napraviti slagalicu tako što će izrezati slike (razglednice ili reklame) na više dijelova. Svaka slagalica treba biti stavljena u kovertu. Idealno bi bilo da se duplikat slike zalijepili na kovertu. Nastavnik uzima neke dijelove slagalice i mijenja neke dijelove sa drugim slagalicama. Nekoliko slagalica treba biti završeno.
2. Učenici formiraju grupe od otprilike četiri člana. Nastavnik dodjeljuje poseban zadatak svakom članu grupe:
 - učenik zadužen za vrijeme i resurse
 - arbitar koji sprečava konflikte i osigurava da se upute dosljedno provode
 - učenik koji ima duplikat završene slagalice
 - učenik koji izvršava zadatak.Nastavnik daje kovertu svakoj grupi i daje im zadatak da riješe slagalicu u određenom vremenskom roku. Učenici će ubrzo otkriti da li je njihova slagalica uspješna ili ne i da li mogu dobiti podršku ostalih grupa.
3. Igra stvara jasne pobjednike i gubitnike. U zavisnosti od starosti grupe i reakcija učenika, slijedeća pitanja mogu se koristiti kako bi iskazali i ocijenili iskustvo pozitivne ili negativne diskriminacije:
 - Kako ste se osjećali kad ste shvatili da grupe imaju različite materijale?
 - Kako biste se osjećali da ste bili u drugoj grupi?
 - Kako ste se osjećali kao dio grupe koja ima premalo/previše materijala?
 - Koje ponašanje je pomoglo, ili odmoglo, uspjehu grupe?

Dodatak

Učenici se potiču da raspravljaju o stvarnim situacijama u kojima ljudi nemaju jednak pristup važnim resursima (npr. slobodno vrijeme, posao, novac, moć).

Vježba 5.4. – Uloga zakona

Obrazovni ciljevi	<p>Stari filozofi oslanjali su se na različite vrijednosti kako bi definirali svrhu zakona.</p> <p>Različite vrijednosne opcije su povezane s različitim društvenim i političkim sistemima.</p> <p>Teorija pruža okvir za razmišljanje o svakodnevnim iskustvima, u kojima naši interesi vode naše vrijednosne opcije.</p> <p>Učenici se potiču da namjerno biraju vrijednosti u okviru ljudskih prava, kako bi ih mogli porediti, raspravljati o njima i biti im posvećeni u svakodnevnom životu.</p>
Resursi	<p>Različiti koncepti uloge zakona napisani su na velikom listu papira i prikazani na zidu (vidjeti M 1 u odjeljku o materijalima).</p>

Postupak

1. Učenici formiraju grupe od tri ili četiri i dobivaju radne listove s listom pravila ponašanja (vidjeti M2 u odjeljku materijala).
2. Svaka grupa mora podvesti pravila ponašanja pod temeljne koncepte zakona (deset minuta).
3. Grupe provjeravaju svoje rezultate.
4. Učenici odlučuju kojeg koncepta će se najviše pridržavati.
5. Učenici izabiru koncept kojeg će se najmanje pridržavati.

Dodatak

Razmišljanja u razredu:

- Jesu li pravila koja primjenjujete u svom životu u skladu s vašim izborom?
- Zna li pravila koja su dio opcija koje ste odbacili? Jeste li se protivili tim pravilima? Zašto? Šta ste učinili?

Pisana razmišljanja:

- Koji koncept prava smatrate najprikladnijim i zašto?
- Nabrojite pet pravila svakodnevnog života kojih se pridržavate.

Materijali

(vidjeti slijedeću stranicu)

M 1: Osnovni koncepti zakona

1. Svrha zakona je da spriječi pojedince da krše prava drugih ljudi (Aristotel).
2. Svrha zakona je da pruži svakoj osobi ono što zaslužuje (Aristotel).
3. Svrha zakona je stvaranje savršenog društvo (Platon).
4. Zakon služi da spriječi štetu koju nepravda čini pojedincima (Glaucón).
5. Zakon bi trebao služiti očuvanju interesa onih koji upravljaju (Thrasymachus).
6. Uloga zakona je očuvati društveni mir kroz osiguravanje dobrobiti svih i primjenom one prakse koja je korisna za naše društvo (Protagora).
7. Svrha zakona je zaštita najslabijih.

M 2: Pravila

1. Ljudi koji su zlostavljali svoju djecu otići će u zatvor.
2. Država će garantovati nezaposlenima prihod koji će im omogućiti da prežive.
3. Učenici koji imaju najbolje ocjene imat će prioritet prilikom zapošljavanja.
4. Svi radnici trebaju doprinijeti nešto iz svojih prihoda kako bi pomogli nezaposlenima.
5. Svaka radnja određene osobe kojom drugoj osobi pričinu štetu, obavezat će tu osobu da oštećenom nadoknadi štetu.
6. Nastavnici će osigurati da učenici spoznaju da se zakoni našeg društva, i to kao najkvalitetniji zakoni, ne smiju kršiti.
7. Svaka osoba koja demonstrira svoje protivljenje organizaciji društva pritvorit će se u centar za preodgoj.
8. Dozvoljene su samo one aktivnosti koje država dozvoli za dobrobit svih.
9. Samo ljudi koji plaćaju porez imaju pravo glasa.
10. Svi mladi ljudi moraju pripadati državnim organizacijama kako bi učestvovali u korisnom radu.
11. Preduzeća bi trebala imati instalirane filtere protiv zagađenja na dimnjacima.
12. Niko ne smije širiti ideje koje vlade nisu priznale kao validne.
13. Država ima pravo oduzeti posjed ako je to u službi javnog interesa.
14. Direktori preduzeća imaju pravo organizirati privatne sigurnosne službe.
15. Zabranjeno je ući u tuđi dom bez dozvole vlasnika.

Vježba 5.5. – Stajališta o pravdi

Obrazovni ciljevi	Učenici razumiju da postoje različita stajališta o pitanjima pravde. Učenici dobivaju osjećaj za ravnotežu između prava i obveza.
Resursi	Radni listovi koji sadrže stajalište A ili B.

Postupak

1. Bira se jedno od prava koje će se ispitati.
2. Razred se dijeli u grupe od četiri ili šest.
Polovica grupe dobiva list A, a druga list B.
Svaka podgrupa priprema što više mogućih argumenata kako bi odbranili izjavu sa svog lista.
3. Grupe se ujedanjuju. Članovi podgrupe A predstavljaju svoje stajalište članovima podgrupe B, koji moraju pažljivo slušati i praviti zabilješke.
Onda je red na podgrupu B.
Nakon prezentacije argumenata može slijediti vrijeme za postavljanje pitanja.
4. Podgrupe A i B mijenjaju uloge. Ne smiju biti unaprijed obaviješteni o ovom djelu vježbe.
Daje im se par minuta kako bi razmislili o argumentima.
5. Grupe pokušavaju usvojiti zajedničko pisano stajalište o problemu o kojem se raspravlja.
6. Pitanja za razmišljanje:
 - Na koje poteškoće ste naišli dok ste pokušavali da dođete do zajedničkog stajališta?
 - Da li vam je činjenica da ste zamijenili uloge olakšala ili otežala da se usaglasite oko zajedničkog stajališta?

Dodatak

Nastavnik (ili učenici) traže slučajeve u kojima je sloboda izražavanja (ili dječiji rad) kontroverzna tema.

- Na koji način se mogu balansirati prava i obveze?
- Nameću li dužnosti- odnosno prava –ograničenja određenih prava?

Informacije koje se daju u medijima bi se trebale koristiti za analizu slučaja. Istraživanje bi se trebalo proširiti i na druga ljudska prava, npr. sloboda kretanja ili pravo vlasništva.

Materijali

(vidjeti slijedeću stranicu)

Stajalište A: Sloboda izražavanja

U pravednom društvu sloboda izražavanja temeljno je ljudsko pravo koje se ne bi smjelo ograničiti. Razmislite o sljedećem:

- negativni učinci cenzure;
- političke posljedice njenog ograničavanja i neslaganja s tim;
- okolnosti pod kojima je države ograničavaju;
- važnost slobode izražavanje za demokratije;
- bilo koji drugi relevantan problem.

Stajalište A: Dječiji rad

Zakoni protiv dječijeg rada trebali bi se striktno primjenjivati kako bi se osiguralo pravo djece na igru, obrazovanje kako bi postali zdravi članovi društva. Razmislite o sljedećim činjenicama:

- nedostatak obrazovanja koji je posljedica prisile djece na rad;
- činjenica da djeca često rade u nezdravim uslovima;
- način na koji se dječiji rad često iskorištava jer se se djeca ne mogu zaštititi od nepravednog postupanja;
- drugi relevantni problemi.

Stajalište B: Sloboda izražavanja

U pravednom društvu ponekad je potrebno da se ograniči sloboda izražavanja kako bi se zaštitila ljudska prava. Razmotrite sljedeće činjenice:

- posljedice rasističkih komentara o manjinama;
- način na koji se govor može koristiti za poticanje nasilja;
- kako je u nekim zemljama sloboda izražavanja neograničena i dovodi do povrede prava;
- potreba da se promovišu obaveze a ne samo prava;
- svi drugi relevantni problemi.

Stajalište B: Dječiji rad

U interesu pomoći porodicama da prežive u teškim ekonomskim uslovima i da se pomogne djeci da zauzmu ulogu u društvu, djeca bi trebala raditi i pomagati svojim porodicama. Razmotrite sljedeće:

- činjenica da u nekim društvima u kojima je zaposlenost slaba, djeca mogu biti jedini izvor prihoda za porodicu;
- činjenica da u mnogim društvima djeca tradicionalno rade duže nego odrasli;
- mišljenje da sprječavanje djece da učestvuju u produktivnom radu može rezultirati u nepotrebnoj izolaciji djece od svijeta odraslih;
- činjenica da rad može biti formativno iskustvo za djecu;
- svi drugi relevantni problemi.